

УДК 811.111'366.58:811.161.2'366.58:378.147
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/100-30>

Євгеній ПАНАСЕНКО,

orcid.org/0000-0002-7643-8194

доктор філософії з публічного управління та адміністрування,
старший викладач кафедри загального мовознавства та іноземних мов
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Полтава, Україна) *postnovus@gmail.com*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КАТЕГОРІЇ ЧАСУ ДІЄСЛОВА В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Наукову розвідку присвячено комплексному порівняльному аналізу категорії часу дієслова в англійській та українській мовах у контексті опанування англійської мови здобувачами вищої освіти. Дослідження враховує морфологічні, семантичні та синтаксичні особливості кожної з мов. З'ясовано, що англійська мова має розгалужену систему часових форм, які поєднують граматичний час і видо-часові аспекти. В українській мові часові форми тісно пов'язані з категорією виду дієслова (доконаного та недоконаного). Відмінності в часових формах двох мов впливають через сприйняття світу різномовними носіями. Англійська мова структурує час за моментами у відношенні до інших подій, що демонструє західноєвропейську мовну концепцію чітких часових меж. Це суттєво впливає на опанування англійської граматики українськими студентами, оскільки в багатьох випадках прямі відповідники відсутні в українській мові або вимагають глибшого розуміння контексту. Досліджено основні труднощі, з якими стикаються здобувачі вищої освіти в процесі опанування англійських часових форм, зокрема взято до уваги прямі відповідники для перфектних часових форм, а також розглянуто неоднозначність у використанні часових форм групи *Continuous* та *Simple*. Проаналізовано типи помилок студентів, що проявляються через міжмовний інтерференційний вплив, і встановлено основні причини їх виникнення: різницю в системах видо-часових форм, вплив рідної мови, а також особливості викладання англійської граматики у вітчизняних закладах вищої освіти. Визначено, що найскладнішими для сприйняття є форми групи *Perfect* та *Continuous*, оскільки вони не мають прямих аналогів в українській мові. Запропоновано методичні рекомендації для підвищення ефективності навчання, зокрема застосування контрастного аналізу, комунікативного підходу та інтеграції автентичних матеріалів у навчальний процес. Рекомендації сприяють ефективному засвоєнню англійської системи часових форм і зменшенню впливу міжмовної інтерференції, що є ключовим чинником успішного володіння іноземною мовою.

Ключові слова: категорія часу, часові форми дієслова, аспект, доконаність, темпоральність, аналітична мова, флективна мова, функціональна грамика, англomовна комунікативна компетентність.

Yevhenii PANASENKO,

orcid.org/0000-0002-7643-8194

PhD in Public Administration,

Senior Lecturer at the General Linguistics and Foreign Languages Department
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»
(Poltava, Ukraine) *postnovus@gmail.com*

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE VERB TENSE CATEGORY IN ENGLISH AND UKRAINIAN IN THE CONTEXT OF DEVELOPING ENGLISH-SPEAKING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS

The research is devoted to a comprehensive comparative analysis of the verb tense category in English and Ukrainian in the context of the formation of English-speaking competence among higher education students. The study takes into account the morphological, semantic and syntactic features of each language. It was found that English has an extensive system of tense forms that combine grammatical tense and aspect-temporal aspects. In Ukrainian, tense forms are closely related to the category of verb form (perfect and imperfect). This significantly affects learning English grammar by Ukrainian students, since in many cases direct counterparts are absent or require a deeper understanding of the context. The main difficulties encountered by higher education students in the process of mastering English tenses were investigated, in particular, direct counterparts for perfect tenses were taken into account, and ambiguity in the use of tenses of the *Continuous* and *Simple* groups was also considered. The types of students' errors that appear due to interlingual interference influence were analyzed, and the main reasons for their occurrence were identified: the difference in the systems of tense forms, the influence of the native language, as well as the peculiarities of teaching English. A number

of methodological recommendations are proposed to increase the effectiveness of learning, in particular, the use of contrastive analysis and the integration of authentic materials into the educational process. The study also emphasizes the importance of developing students' communicative competence through contextualized grammar instruction and interactive learning strategies. Special attention is paid to the role of comparative exercises, error analysis and translation tasks in overcoming grammatical difficulties. The research confirms that systematic practice based on real communicative situations contributes to a more effective understanding and practical use of English tense forms by higher education students. In addition, the research highlights the significance of integrating digital educational resources, corpus-based materials and multimedia technologies into the process of teaching English grammar. Such approaches increase students' motivation, encourage autonomous learning and improve their ability to distinguish subtle semantic differences between tense forms in authentic communication.

Key words: time category, verb tenses, aspect, perfect, temporality, analytical language, inflectional language, functional grammar; English-speaking communicative competence.

Вступ. Категорія часу дієслова є однією з основних граматичних категорій у мові й показує часові відношення дії щодо моменту мовлення (Comrie, 1985). Система часових форм розвивається під впливом і внутрішніх (морфологічних та синтаксичних), і зовнішніх (когнітивних та комунікативних) чинників. Час у мовознавстві є не лише граматичною категорією, а й засадничим когнітивним конструктом, який відображає людське сприйняття дійсності. Його дослідження виходить за межі формальної граматики і сягає сфери філософії мови та когнітивної лінгвістики. Граматичні часи – це не просто позначки минулого, теперішнього чи майбутнього, а свідчення того, як люди мислять про причинність, послідовність подій і навіть про власну смертність. Наприклад, різниця між доконаним і недоконаним видом може символізувати нашу здатність сприймати подію як завершену чи тривалу, а футуральні конструкції – як ми уявляємо майбутнє. Різні мови кодуєть час по-різному, що впливає на спосіб мислення їх носіїв. Індоевропейські мови, як-от українська і англійська, організовують час лінійно: минуле → теперішнє → майбутнє. У таких мовах часова категорія граматично обов'язкова (не можна сказати дієслово без уточнення часу). Інакше кажучи, категорія часу в мові – це механізм, через який людський мозок структурує потік реальності. Через мову ми не просто «називаємо» минуле, теперішнє чи майбутнє, а конструємо нашу дійсність, упорядковуючи її в часовій перспективі. Це вкотре підтверджує, що мова – це не просто засіб комунікації, а потужний механізм мислення й пізнання, а вивчення категорії часу – це не просто засвоєння граматичних правил, а глибше розуміння того, як ми сприймаємо, організовуємо та передаємо інформацію про події. Категорія часу дозволяє говорити про події з потрібною деталізацією: чи вже щось сталося, триває, чи тільки планується. Часові структури допомагають мислити послідовно й вибудовувати логіку подій, наприклад, розуміння причинно-наслідкових зв'язків

прямо пов'язане зі здатністю розрізняти минуле, теперішнє і майбутнє. Вивчення категорії часу в рідній мові полегшує уявлення про часові форми в інших мовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення часових форм дієслова є одним із ключових складників оволодіння англійською мовою. Це питання перебувало у фокусі уваги як українських (В. Пахалюк, В. Пескова, О. Черняк), так і закордонних науковців (В. Comrie, О. Jespersen, G. Yule, J. Lyons, Р. Kroeger). Вищеперераховані українські дослідники вважають, що ця тема часто пов'язана з труднощами через розбіжності в системах часових форм дієслова англійської та української мов. Закордонні науковці вивчали порівняльну граматику. Розуміння мовних відмінностей є необхідним для розвитку англомовної грамотності у здобувачів вищої освіти. Актуальність цієї розвідки зумовлена необхідністю удосконалення методики викладання англійської мови для здобувачів вищої освіти, зокрема шляхом поглибленого аналізу відмінностей і спільних рис у категорії часу дієслова. Попри значний обсяг наукових і навчально-методичних робіт у галузі порівняльної граматики, не до кінця вивченими залишаються питання ефективного застосування цих знань у навчальному процесі й переосмислення методики викладання з урахуванням типових помилок у процесі опанування англійської мови українськими студентами.

Мета наукової розвідки – здійснення комплексного порівняльного аналізу категорії часу дієслова в англійській та українській мовах, виявлення їхніх спільних і відмінних рис на морфологічному, семантичному та синтаксичному рівнях, а також визначення впливу цих відмінностей на формування англомовної комунікативної компетентності у здобувачів вищої освіти та обґрунтування ефективних методичних підходів до опанування англійських часових форм.

Методи дослідження. Таке об'ємне дослідження потребує застосування комплексу різноманітних наукових методів, які уможливають

вирішення поставленого завдання. **Порівняльно-типологічний метод** застосовано для аналізу граматичних систем англійської та української мов, зокрема їхніх дієслівних часових парадигм. Це дозволило визначити спільні риси та відмінності в утворенні і вживанні часів у кожній мові; **deskриптивний метод** використано для опису особливостей часової системи дієслова в англійській та українській мовах, їхньої функціональної ролі та способів вираження часових значень; **метод зіставного аналізу** дозволив визначити складності, яких зазнають здобувачі вищої освіти під час засвоєння англійських часів, порівняно з рідною мовою, а також типові інтерференційні помилки; **метод аналізу помилок** застосовано для дослідження студентських робіт, тестових завдань і усних відповідей з метою виявлення типових помилок у вживанні часів англійського дієслова; за допомогою **статистичного методу** здійснено кількісний аналіз отриманих свідчень, зокрема частоти помилок, рівня успішності студентів у тестуванні та кореляції між використаними методами навчання і досягнутими результатами.

Застосування цих методів у комплексі дозволило отримати об'єктивні результати щодо труднощів опанування категорії часу англійського дієслова здобувачами вищої освіти, а також розробити рекомендації для підвищення ефективності в навчальній роботі.

Виклад основного змісту. Система часових форм дієслова в англійській та українській мовах суттєво відрізняється, що зумовлено історичним розвитком, морфологічними особливостями та когнітивними чинниками, які впливали на граматичну структуру обох мов.

Українська мова, як і решта слов'янських мов, має тричленну систему часів (минулий, теперішній, майбутній), яким властиві синтетичні та аналітичні засоби вираження темпоральності. Існує давноминулий час для вираження дії, що відбулася раніше минулої дії. Водночас англійська мова має розгалужену часову систему, яка передбачає аспекти доконаності, тривалості та простоти. Англійська і українська мови мають різну еволюцію граматичної системи: українська є флексивною, де часові форми виражаються через зміну закінчень і допоміжними словами; англійська мова є аналітичною, де часові форми утворюються через допоміжні дієслова (*have, do, be, will*) та зміну порядку слів. Ці відмінності зумовили різний спосіб вираження темпоральності: в українській мові категорія аспекту (доконаний/недоконаний вид) частково виконує функцію часової деталізації, яку в англійській мові реалізують

додаткові часові форми. В англійській мові розвиток аналітичних конструкцій зумовив утворення складної системи, що поєднує час (*tense*) і аспект (*aspect*), утворюючи 12 основних часових форм.

У слов'янських мовах семантика часів значною мірою збільшує аспектуальність, тоді як у германських мовах час має більш автономний статус. Б. Комрі продемонстрував, що англійська мова була змушена розвивати широку систему часів через слабе вираження аспектуальних відмінностей, які в слов'янських мовах компенсуються морфологічно (Comrie, 1985). Дж. Лайонз звертає увагу на те, що різні мови мають різні засоби вираження граматичних значень, зокрема часу й виду. В англійській мові розрізнення граматичних видів (аспектів) не таке розвинене, як у деяких інших мовах, наприклад, у слов'янських, зокрема, в українській (Lyons, 1977). Давньослов'янські мови мали аорист, імперфект, перфект, але ці часові форми поступово зникли, спростивши систему до сучасних. Більшість семантичних функцій передалася категорії виду. У давньоанглійській мові існували лише теперішній і минулий час, майбутній час не мав вираження. О. Єсперсен простежив історичну еволюцію часової системи англійської мови й довів, що аналітичність сприяла розширенню дієслівної парадигми (Jespersen, 1924). Такої ж думки американський лінгвіст П. Крюгер, який у праці про семантику і прагматику описував граматику різних мов (Kroeger, 2023). Шотландсько-американський лінгвіст Дж. Юль аналізував походження мов у контексті вивчення і також опирається на доробки попередніх вчених (Yule, 2022). На відміну від слов'янських мов, англійська не мала сильної видово-часової опозиції, тому, замість скорочення, вона пішла шляхом ускладнення, втрачаючи флексивні закінчення, і ця втрата відмінкової системи і старих дієслівних закінчень змусила компенсувати це аналітичними формами (*I have written, I had written*). Слов'янські мови спростили часову систему через розвиток видової опозиції (доконаний/недоконаний вид), а англійська – навпаки, ускладнилася, компенсуючи втрату флексій аналітичними формами. Це природний шлях еволюції мов, де економія та зручність для мовців відіграють ключову роль. Отож, англійська дійсно пройшла складний шлях трансформації від синтетичної до аналітичної системи, тоді як українська зберегла більше синтетичних рис. Історичні відмінності в категорії часу між українською та англійською мовами зумовлені їхнім генетичним походженням і розвитком. Українська зберігає слов'янську традицію синтетичних форм, тоді як англійська еволюціонувала в бік

аналітичності, що спричинило появу складної системи часів.

Когнітивна лінгвістика розглядає відмінності у формах категорії часу через сприйняття світу носіями мов. Українська мова спирається на завершеність/незавершеність дії, що корелює зі східнослов'янським баченням подій як станів. Англійська мова структурує час за моментами у відношенні до інших подій, що показує західноєвропейську мовну концепцію чітких часових меж. Англійська мова орієнтована на часові рамки подій, тоді як слов'янські мови – на їхню завершеність. Темпоральність в англійській мові має дискретний характер, натомість у слов'янських мовах вона інтегрована в загальне розуміння подій. Іноземні дослідження підкреслюють важливість урахування мовних відмінностей у ході вивчення англійської мови. У слов'янських мовах часові форми часто залежать від виду: недоконаний вид (*писати, малювати*) може вживатися в теперішньому, минулому і майбутньому часах. Доконаний вид (*написати, намалювати*) не має теперішнього часу – він виражає завершеність і дії в минулому чи майбутньому. У давньоанглійській мові час передавався за допомогою простих форм дієслова та контексту. Безліч запозичень з латини сприяли появі нових граматичних конструкцій. На відміну від флективних мов, як латина чи українська, англійська мова розвинула аналітичні конструкції, що призвело до розвитку спеціальних форм: *Simple Tenses* виражають факт дії (*I write, I wrote*). *Continuous Tenses* передають процес у певний момент (*I am writing, I was writing*). *Perfect Tenses* підкреслюють зв'язок із іншим моментом часу (*I have written, I had written*). *Simple* залишився як основна форма, що означає факт дії. *Continuous* виник на основі конструкції *be + present participle* для позначення процесу. *Perfect* розвинувся через використання дієслова *have* із дієприкметником минулого часу для позначення завершеності. *Perfect Continuous* став логічним розвитком попередніх форм, поєднуючи тривалість і завершеність. Перфектні конструкції притаманні іншим германським мовам. Вони також наявні в романських мовах. Але, на відміну від інших германських мов, в англійській система *Continuous* стала фундаментальною частиною дієслівної парадигми. Тривалі часи в англійській мові розвинулися з ранньогерманських описових конструкцій і закріпилися через аналітичні зміни в граматиці. Хоча ці форми спочатку були допоміжним засобом для вираження дії, що триває, згодом вони стали обов'язковими в системі часів, що відрізняє англійську від більшості інших індоевропейських мов.

Людське мислення схильне до категоризації часу за кількома параметрами: чи відбулася дія? (*Perfect vs. Non-Perfect*); чи є дія процесом? (*Continuous vs. Non-Continuous*); коли вона відбулася? (*Present, Past, Future*). Отже, англійська мова утворила симетричну систему часових форм, яка поєднує часи і аспекти. Маємо розуміти, що світогляд носіїв англійської й української мов суттєво відрізняється, що відбито у граматиках цих мов, зокрема в сприйнятті граматичних категорій. Англійська мова як міжнародна мова комунікації адаптувала свою часову систему для точного вирішення відносин між подіями. Українська мова зберігає більш природний, усний тип темпоральної організації, де контекст часто взаємодіє без складних конструкцій. Граматика мов формує не тільки спосіб висловлення думок, а й спосіб їх сприйняття. Дослідження в когнітивній лінгвістиці показують, що структура мови впливає на те, як її носії осмислюють час, простір, дії та суб'єкти. Порівняймо англійську й українську мови в цьому контексті. Англомовні люди сприймають час не як лінію, а як мережу взаємопов'язаних процесів і подій, наприклад: «*Я читав книжку*» (минуле, факт) → «*I was reading a book*» (підкреслюється процес); «*Я вже прочитав книжку*» → «*I have read the book*» (важливий результат, а не просто факт дії). Відчуття часу в англомовних людей більш розмите через складні часові форми, тоді як україномовні часто сприймають його лінійно. Українці мислять у межах минулого, теперішнього і майбутнього, акцентуючи увагу на завершеності дії. Англомовні люди мають складніші часові структури, що роблять їхнє мислення більш контекстним і гнучким. Час у різних мовах може сприйматися лінійно, циклічно або як комплекс подій без чітких меж. Отже, мова не просто описує реальність – вона формує спосіб її розуміння.

Відтак, категорія часу дієслова в українській мові виражається трьома основними формами (минулий, теперішній, майбутній), в англійській мові дієслівна категорія часу виражається дванадцятьма основними часовими формами. Аспект дієслова в українській мові виражається через доконаність/недоконаність, в англійській мові – через групи *Simple, Continuous, Perfect i Perfect Continuous*. Відносність часу в українській мові визначається контекстом, в англійській мові – через перфектні часові форми. У підсумку скажемо, що розбіжності між часовими формами в англійській і українській мовах зумовлені типологічними відмінностями: **флексивна українська** (має розвинену систему відмінкових закінчень) vs. **аналітична англійська** (граматичні відношення

передаються здебільшого через допоміжні слова); **аспект** (слов'янські мови спираються на вид, англійська – на граматичний час); **історична еволюція** (англійськомоварозширюваласистемучасів, а українська спростила її); **когнітивні чинники** (різне сприйняття темпоральності носіями мов). Себто українці як носії слов'янської мови схильні мислити категоріями завершеності дії. Англословні носії більше орієнтуються на часову шкалу.

Науковці, які досліджують питання опанування категорії часу дієслова в англійській, розробили низку підходів і методичних рішень для покращення засвоєння досліджуваної граматичної теми. Розуміння цих відмінностей допоможе студентам ефективно засвоювати англійські часові форми, уникаючи типових помилок. Згідно із дослідженнями, студентам, які володіють мовами зі спрощеною системою темпоральності, як слов'янські мови, необхідно вивчати англійські часи через контрастне порівняння та структурування граматичних правил. Серед труднощів українськомовних студентів у ході опанування часових форм дієслова виділяємо відсутність прямого еквівалента англійських перфектних часових форм; плутанину між простими і безперервними аспектами; перенесення українських граматичних структур на англійську (*Я піду до крамниці завтра* → *I will go to the shop tomorrow* замість *I am going to the shop tomorrow*); неправильне використання часових маркерів (наприклад, *for/since* у *Present Perfect Continuous*). Для ефективного вивчення необхідно використовувати: контрастивний аналіз (зіставлення граматичних систем двох мов); візуальні таймлайн-схеми (допомагають студентам оцінити відмінності між аспектами); комунікативні вправи (імітація реальних мовленнєвих ситуацій); метод ситуаційного моделювання (рольові ігри з акцентом на вживання конкретних часових форм).

Так, дослідження, які аналізують помилки українських студентів під час вивчення англійських часових форм дієслова, виявляють основні проблеми. М. Рябих на основі теоретичного аналізу розробив комплекс вправ для навчання форм способу та часу англійського дієслова. Автор зазначає: «Практичним результатом дослідження є побудова моделей та алгоритмів для навчання *Past Continuous*, *Future Continuous*, *Present Perfect* та *Past Perfect*, розробка комплексів вправ для навчання кожного з граматичних явищ, а також створення посібника для навчання таких структур» (Рябих, 2004). У статті «Типові помилки при вивченні англійської мови» відзначено, що студенти часто плутають форми дієслів, особливо неправильних, у минулому часі (Пескова, 2024).

Загалом дослідження підтверджують наявність типових помилок і труднощів у студентів під час вивчення англійських часових форм дієслова, що вимагає впровадження спеціальних методичних підходів для їх подолання. Навчання англійських часових форм для україномовних студентів вимагає спеціальних методичних підходів, позаяк система в мовах значно відрізняється. Основна проблема виникає у багатьох прямих відповідниках деяких англійських часових форм (зокрема, групи *Perfect*), що може спричинити типові помилки.

В. Пахалюк досліджувала методичні засоби й підходи, які сприяють засвоєнню англійської граматики, зокрема часових форм, українськими студентами, і зауважила, що «важливість часової системи підкреслюється в контексті побудови складних речень та речень з різними часами. Здобувачі освіти повинні навчитися не лише індивідуально використовувати кожен з часів, але і комбінувати їх у реченнях, що вимагає гнучкості та розуміння граматичних відношень. Опанування часової системи є базисом для формування граматичної компетентності, що вплине на загальний рівень володіння мовою» (Пахалюк, 2024: 67). О. Черняк і О. Круглій намагалися розробити систему вправ з використання часових форм в англійській мові, зокрема завдання на різницю у використанні часових форм, які викликають найбільші труднощі під час вивчення англійської мови. Її підхід передбачав створення вправ, що містять контекстуальні підказки й допомогу в усвідомленні відмінностей між часами, які часто плутають, наприклад: *Present Perfect* vs. *Past Simple*, *Past Continuous* vs. *Past Simple* (Черняк & Круглій, 2022).

Варто використовувати поступове введення часових форм: від простого до складного. Одним із найефективніших способів пояснення англійських часових форм є використання часових ліній. Вони допомагають студентам зрозуміти взаємозв'язки між подіями в часі. Це лінія, на якій відображено мить мовлення і всі інші дії по відношенню до моменту мовлення на часовому промені. Тривалі форми виражають тривалість дії в певний момент. Перфектні часові форми підкреслюють завершеність дії перед іншою подією, наприклад: *Past Simple* проти *Past Perfect*: «*Я пообідав до його прибуття*»—*I had had lunch when he came*. Для порівняння простих і тривалих – візуально пояснити, що *Simple* виражає факт, а *Continuous* – процес, наприклад: «*Ми снідали, коли почули гуркіт*» – «*We were having breakfast when we heard a roar*».

Серед типових помилок студентів – незбіги граматичних особливостей в обох мовах: переклад *Past Simple* замість *Present Perfect* (*I was* замість

I have been), неправильне вживання тривалих форм (*I walked* замість *I was walking*), плутанина між *Future Simple* і *Present Continuous* для майбутніх подій. Потрібно враховувати кілька ключових аспектів: 1) логіка часових форм (англійці бачать час як чітку лінію, де події розташовані в минулому, теперішньому чи майбутньому), наприклад, *Past Simple* означає завершену дію в минулому, а *Present Perfect* – результат минулої дії, що має значення в теперішньому; 2) контекст і відчуття часу (в українській мові ми часто використовуємо один і той самий час для різних ситуацій, а в англійській мові важливий саме контекст), наприклад, якщо англієць каже «*I have lived here for five years*», це означає, що він живе тут і зараз, а не просто жив у минулому. В українській ми більше покладемося на значення слів і контекст, а не на граматичну форму. В англійській є чіткі часові орієнтири, наприклад, якщо подія відбулася «вчора», то це точно *Past Simple*, а якщо нас цікавить результат – *Present Perfect*. У повсякденному житті носії англійської не завжди дотримуються суворих граматичних правил. Часто вони використовують *Present Continuous* замість *Future Simple* (*I'm going to the cinema tomorrow*), а *Past Simple* може замінювати *Present Perfect* у неформальному спілкуванні («*Did you see that movie?*» замість «*Have you seen that movie?*»). Про англійські часи треба мислити як про систему координат.

Перехід від української до англійської системи мислення про час вимагає когнітивної перебудови через адаптацію до нових граматичних категорій, концептуальних рамок і стратегій сприйняття часу. Українська мова має аспектуальну систему (дії розглядають щодо їхньої завершеності або процесуальності), тоді як англійська мова використовує темпоральну систему (дії визначають відносно часової лінії). Це означає, що українець, переходячи до англійської системи, має не лише вивчити нові граматичні форми, а й перебудувати своє уявлення про зв'язки між подіями в часі. Щоб правильно обрати часову форму, треба здійснити такий алгоритм дій:

- навчитися аналізувати контекст речення. Студент має розуміти, коли відбувається дія, її тривалість, взаємозв'язок подій на часовій лінії;

- звернути увагу на маркери часу – багато виразів підказують правильний час, наприклад, *yesterday, ago, last..., in April* – маркери для *Past Simple, already, never, before* – *Present Perfect*;

- використовувати категорію виду дієслова в українській мові (доконаний/недоконаний) для вибору між *Simple, Perfect*;

- визначити, чи є дія процесом; в англійській мові є тривалі форми, які відсутні в українській мові; якщо дія тривала(є) певний час – *Continuous*, якщо це просто факт – *Simple*;

- визначити послідовність дій у минулому (*Past Simple vs. Past Perfect*); якщо є дві минулі дії, потрібно з'ясувати, яка з них відбулася раніше (*When I returned, he had already left*); якщо послідовні дії – в обох *Simple*, якщо одночасні – залежно від тривалості *Continuous* і *Simple*.

Отже, щоб навчити студентів правильно виконувати вправи на часові форми, потрібно навчити аналізувати речення в контексті (коли відбувається дія, її тривалість, взаємозв'язок подій), фокусуватися на часових маркерах (*during, yet, for, since, at that time, by the time*), використовувати категорію виду в українській мові для вибору між *Simple, Continuous, Perfect*, навчитися визначати послідовність дій у минулому для правильного вибору *Past Simple/Past Perfect*.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Здійснений аналіз засвідчує суттєві відмінності між граматичною категорією часу в англійській і українській мовах, що створює специфічні труднощі у процесі опанування англійської мови студентами закладів вищої освіти. Наукові праці, представлені у статті, засвідчують, що труднощі українськомовних студентів у вивченні англійських часових форм дієслова зумовлені типологічними відмінностями між мовами, когнітивними особливостями сприйняття часу та відсутністю прямих відповідників у рідній мові. Англійська мова має диференційовану систему часових форм, а категорія часу дієслова в українській мові висвітлює минулий, теперішній і майбутній час без складних аналітичних конструкцій. Дослідження засвідчує ненадійність традиційних методів викладання складної системи англійських часових форм дієслова. Для ефективного навчання слід залучати контрастивний і когнітивний підходи, використовувати візуальну лінію або часовий промінь, комунікативні вправи та інтерактивні технології. Розуміння цих особливостей удосконалисть методику викладання англійської, зокрема через розроблення спеціальних вправ, які сприяють усвідомленню функціональних відмінностей між часовими формами. Подальші дослідження мають бути спрямовані на вироблення ефективних методичних стратегій, що враховують специфіку рідної мови студентів і сприяють підвищенню рівня їхньої здатності здійснювати комунікацію англійською мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Comrie B. Tense. Cambridge : Cambridge University Press, 1985. 139 p.
2. Jespersen O. The philosophy of grammar. New York : H. Holt, 1924. 356 p.
3. Kroeger P. R. An introduction to semantics and pragmatics. Berlin : Language Science Press, 2023. 496 p.
4. Lyons J. Semantics. Cambridge : Cambridge University Press, 1977. Vol. 1–2.
5. Yule G. The study of language. Cambridge : Cambridge University Press, 2022. 333 p.
6. Пахалюк В. В. Формування граматичної компетенції в процесі вивчення часової системи сучасної англійської мови. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2024. 108 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/26714/1/pahaliyk_2024.pdf (Дата звернення: 20.03.2026).
7. Пескова В. Типові помилки при вивченні англійської мови. 2024. URL: <https://justschool.me/uk/blog/typovi-pomylyky-pry-vyvchenni-anglijskoyi-movy> (Дата звернення: 20.03.2026).
8. Рябих М. В. Методика навчання студентів мовних спеціальностей форм способу та часу англійського дієслова : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2004. 192 с.
9. Черняк О. П., Круглій О. Р. Використання часових форм в англійській мові : навч. посіб. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2022. 84 с.

REFERENCES

1. Comrie, B. (1985). Tense. Cambridge University Press. 1985. 139 p.
2. Jespersen, O. (1924). The philosophy of grammar. H. Holt. 1924. 356 p.
3. Kroeger, Paul R. (2023). An introduction to semantics and pragmatics. Language Science Press, 2023. 496 p.
4. Lyons, J. (1977). Semantics. Cambridge : Cambridge University Press. 1977. Vol. 1–2.
5. Yule, G. (2022). The Study of Language. Cambridge : Cambridge University Press, 2022. 333 p.
6. Pakhaliuk, V. V. (2024). Formuvannia hramatychnoi kompetentsii v protsesi vyvchennia chasovoi systemy suchasnoi anhliiskoi movy [Formation of grammatical competence in the process of studying the tense system of modern English]. Lutsk: VNU. URL: [https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/26714/1/pahaliyk_2024.pdf?utm_source=\[in Ukrainian\]](https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/26714/1/pahaliyk_2024.pdf?utm_source=[in Ukrainian]).
7. Pieskova, V. (2024). Typovi pomylyky pry vyvchenni anhliiskoi movy [Common mistakes in learning english]. URL: https://justschool.me/uk/blog/typovi-pomylyky-pry-vyvchenni-anglijskoyi-movy/?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].
8. Riabikh, M. V. (2004). Metodyka navchannia studentiv movnykh spetsialnostei form sposobu ta chasu anhliiskoho diieslova [methodology of teaching mood and tense forms of the English verb to students of language specialties]. PhD dissertation, Kyivskiy natsionalnyi lnhvistychnyi universytet. Kyiv: KNLU, 192. [in Ukrainian].
9. Cherniak, O. P., & Kruhlii, O. R. (2022). Vykorystannia chasovykh form v anhliiskii movi: dlia studentiv 1 kursu fakultetu mizhnarodnykh vidnosyn [Usage of tense forms in English: for first-year students of the faculty of international relations]. Lutsk: VNU, 84. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 12.06.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.08.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

